

ARAŞTIRMA İÇİNDE MİMAR VE XX. ASIR

NAHİT KUTLUTAN

Y. Müh. Mimar

İnsanoğlunun var olduğu günden bu yana, milyonlarca yıldır en çok ve devamlı olarak ilgilendiği konu, muhakkak ki hayatının büyük bir kısmını içinde geçirmeye mecbur olduğu «Yapı» lar olmuştur. Önce kendisini yırtıcı hayvanlardan ve sert tabiat şartlarından korumak düşüncesiyle başlayan bu çalışma, zamanla insanın medeniyet seviyesi için bir ölçü olmuş, tarih çağları bile bazen bu açıdan isimlendirilmişlerdir.

Kayalar içine oyulan mağaralardan başlayarak, ağaç, saz ve kamış kullanılarak yapılan hafif toprak üstü ve göl kulübeleri, kilden yapılmış tek göz- lü evcikler, tabii taş yapılar, tuğla, beton, çelik, metal alaşımı ve nihayet plâstik malzemeli yapılar! Hepsii bu merak ve araştırmanın birer sonucu.

İlk çağlarda gayesi yalnız kendisine emin bir yuva yapmak olan insanoğlu, zamanla toplumların ve ihtiyaçların değişmesi üzerine, bu sınırlı görüş- ten ayrılmış, o çağın fikir akımına paralel olarak dinî, askerî, ekonomik, sosyal, endüstriyel ve san'at yapıları kavramını kabulle, bu yolda çalışmalarını geliştirmiştir.

Hemen hemen XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar asırların yetiştirdiği büyük sanatkâr ve mimarlar dahi, tabii yapı malzemesinden azami derecede yararlanmanın yollarını aramışlar ve herşeye rağmen onların verebildiği kısırlı plânlama imkânları içinde bunalmaktan kurtulamamışlardır. Bunun neticesi olarak da, süratle gelişen san'at anlayış ve duyusunu tatmin edebilmek için, asrının ötesinde yaşayan büyük sanatkâr ve mimarların, bu yenilgi- ye mukabil, yapının görünür yüzünü bir nakkaş gi- bi işlediklerini, bugün dahi insanın aklını durdura- cak, yekpare mermerden bir demet çiçek yapmaya kadar varan, tezyini şaheserler verdiklerini görüyo-ruz.

Ancak XIX. asrın ikinci yarısında insanoğlu, o güne kadar yapı plânlamasının çıkış noktasını teş- kil eden «Tabii malzemeyle en iyi plânlama imkânı nasıl elde edilebilir?» sualini ters çevirerek «En iyi plânlama imkânı nasıl bir malzemeyle elde edilebilir?» şekline getirmiş ve böylece gerek malzeme, gerekse plân ve konstruksiyon araştırmasında yeni ve esaslı bir çığır açılmıştır.

Temel fizik ve kimya dallarında birbirini takip eden yeni buluşlar, yukardaki sualın cevabını vere- bilmek için endüstri dallarında geliştirilmiş ve bun- ların uyarıcısı olan Mimarlık Hizmetleri, kuvvetli bir önsezi ve san'at anlayışıyla beraber çok geniş bilgi ve tecrübeye ihtiyaç gösteren tamamen tek- nik bir dal haline gelmiştir.

Bu akımın öncüsü olan Avrupalı ve Amerikalı- lar, bina plânlamasının sadece mahfuz bir hacim meydana getirmekten çok daha başka ve kompleks anlamı olduğunu yıllarca evvel kabul etmiş ve bu- nun içindir ki: Mimara toplum içinde beklenen ve şiddetle ihtiyaç duyulan yer verilmiştir.

Acaba bugün, hangi maksatla olursa olsun, hazırlanan bir mimarî plândan ve mimardan beklidik- lerimiz nelerdir ?

Bu suale cevap olarak belki birçoklarımız; o binanın iktisadî, hacimler arası irtibatlarının aksak- sız, konstruksiyonunun mükemmel, kullanılan mal- zemenin fonksiyonlara göre seçilmiş, bütün ihtiyaç- ları karşılayabilecek nitelikte, bilumum tesisatla bağdaşmış, yapı tekniği yönünden hatasız organize edilmiş ve nihayet san'at açısından güzel olması gibi hususları sayabiliriz. Çünkü bunlar hep bildiği- miz ve duyduğumuz şeylerdir.

Fakat hakikatte mimarın en mühim ve devrim- sel görevi, bizim bildiklerimiz ve binnetice bekleye- bileceklerimizle beraber bize bugünün binasını de-

Yirminci asrın modern ve organik evlerinden biri

ğil, henüz duyamadığımız ve tanımadığımız ihtiyaç ve imkânları dahi içinde kapsayan, san'at görüşü çok daha ilerilere dönük, mühendisi yeni hesap ve konstruksiyonlar yaratmaya, fizikçiyi, matematikçiyi, kimyacıyı ve endüstri araştırmacılarını yeni bir buluş yapmaya zorlayan, halkı pasif olarak eğiten yarının binalarını yaratmaktır! O halde yukarıdaki suali : «Plândan ve Mimardan beklediklerimiz, bize bekleyebileceklerimizden fazlasını vermesidir!» şeklinde özetleyerek cevaplandırmak daha doğru olacaktır.

Bu ağır ve alabildiğine mes'uliyetli görevi başarabilmek için Mimar :

- Sosyolog olup örf ve adetlerin gelişimini tetkike,
- Yıllar sonra bulunabilecek teknik imkânların ilk düşünürü olup yapıyla ilgili bütün araştırmacılara ışık tutmaya,
- İçinde yaşadığı toplum fertlerini; daha medenî bir hayat düzenine hazırlamak için bizzat hacimlerin fizikî ve ruhî etkisiyle onları eğitmeye,
- Psikolog olup, onlara muhtaç oldukları huzur ve enerjii aynı yoldan sağlamaya,
- Erişilmez mükemmele varabilmek için, daima plânlamada araştırma yapmaya, ve nihayet bütün bu problemlerin dışında,
- San'at anlayışını bu yapıların içinde ve dışında aksattirmeye, mecburdur.

Bu, geniş bir kültüre, tekniğe ve şahsî kabiliyetlere dayanan özel çalışmanın, sırf bir merak ne-

ticesi veya hobby olarak, eğitimsiz herhangi bir fert tarafından başarılamayacağı aşîkârdır. Fakat buna rağmen, geri kalmış memleketlerde hâlâ, mimarî bir plân çalışmasının kâğıtta başlayıp kâğıtta bittiğine inananlar, eline kalemi alır almaz kendisini Mimar Sinan gibi gören mal sahipleri ve ilk çağlardan kalma iptidai bir alışkanlıkla, bilgi değil merak ve özentisini ortaya koyarak plân ve yapı katlamına girişenler pek çoktur. Bu müdahalelerse, bir doktorun reçetesindeki ilâç dozlarını gelliği güzel değiştirmeye benzer ki, neticenin ne olacağıni kolaylıkla tahmin edebiliriz. Kaldı ki : Mizahçının dediği gibi, «Doktor elinde ölen gömülür, Mimar elinde ölen dikilir!».

Dev adımlarla ilerleyen çağdaş medeniyete ayak uydurabilmek için, bugün ön plâna geçmiş bulunan araştırma zincirinin bir halkasını teşkil eden mimara da, toplum içinde hakikî yerini vermek, onun fonksiyonunu tam ve eksiksiz olarak yapmasında gerekli ortamı sağlamaktır şarttır. Bundan kazancımız yalnız gayeye vasil olamayan milyonlarımız değil, aynı zamanda asırlar sonra dahî eserleriyle anılacak olan millî kişiliğimiz ve gelecek nesillere bırakacağımız, toplum çalışmasında kişi emek ve bilgisini kıymetlendirme anlayışı olacaktır.

XX. Asır ve daha sonrakiler bizden işde ehliyet, çalışmada beraberlik ve gayede açıklık bekliyor.

İstikbal var olanın değil, varlığını kabul ettiğininindir